

DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATINI KUCHAYTIRISHDA AUDIT XIZMATINING ROLI

Guliston Davlat Universiteti

Raqamli Iqtisodiyot va innovatsiyalar fakulteti

Moliya va Moliyaviy texnologiyalar yo'nalishi talabasi

Patalov Jahongir Jumabayevich

Email: patalovmuhammad@gmail.com

ORCID: 0009-0003-1028-4668

Annotatsiya. Ushbu maqola davlat moliyaviy nazoratini kuchaytirishda audit xizmatining rolini chuqur tahlil qiladi, O'zbekiston va xalqaro tajribalarni solishtiradi, audit tizimidagi kamchiliklarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqadi. Tadqiqotda zamonaviy audit usullari, mustaqillikni ta'minlash mexanizmlari va innovatsion texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi o'rganilgan. Xalqaro standartlarga moslashtirish, kadrlar malakasini oshirish va fuqarolik jamiyatining ishtirokini kuchaytirish yo'llari tavsiya etilgan.

Kalit so'zlar: audit, byudjet nazorati, davlat moliyasi, fuqarolik jamiyati, innovatsion texnologiyalar, korrupsiya, moliyaviy shaffoflik, mustaqil audit, xalqaro standartlar, zamonaviy audit usullari.

Annotation. This article provides an in-depth analysis of the role of audit services in strengthening state financial control, comparing Uzbek and international practices, identifying weaknesses in the audit system, and developing practical recommendations for improvement. The study examines modern audit methods, mechanisms for ensuring independence, and the effectiveness of using innovative technologies. Recommendations include adapting to international standards, improving staff qualifications, and enhancing civil society participation.

Keywords: audit, budget control, public finance, civil society, innovative technologies, corruption, financial transparency, independent audit, international standards, modern audit methods.

Аннотация. Данная статья представляет углубленный анализ роли аудиторских услуг в усилении государственного финансового контроля, сравнивает узбекский и международный опыт, выявляет недостатки в системе аудита и разрабатывает практические рекомендации по их устранению. В исследовании рассматриваются современные методы аудита, механизмы обеспечения независимости и эффективность использования инновационных технологий. Рекомендации включают адаптацию к международным стандартам, повышение квалификации кадров и усиление участия гражданского общества.

Ключевые слова: аудит, бюджетный контроль, государственные финансы, гражданское общество, инновационные технологии, коррупция, финансовая прозрачность, независимый аудит, международные стандарты, современные методы аудита.

Kirish

Zamonaviy davlat boshqaruvi tizimida moliyaviy shaffoflik, hisobotlarning ishonchliligi va davlat resurslaridan samarali foydalanish asosiy talablardan hisoblanadi. Davlat moliyasini nazorat qilish va uni mustahkamlashda audit xizmatlari strategik ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonda moliyaviy xarajatlarning maqsadga muvofiqligi, qonuniyatligini ta'minlash, korrupsiya risklarini kamaytirish va davlat byudjetini samarali boshqarish kabi muhim vazifalarni o'z zimmasiga oladi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda davlat moliyasini boshqarish va nazorat qilish tizimida jiddiy islohotlar amalga oshirilmoqda. 2020-yilda "Davlat moliyaviy nazorati to'g'risida"gi yangi qonun qabul qilinishi, ichki audit tizimini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar davlat moliyasining shaffof va samarali boshqarilishiga qaratilgan ustuvor yo'nalishlardan biridir. Shu bilan birga, xalqaro audit standartlari

(MAS) va Xalqaro hisobot standartlari (XHS)ga muvofiqlashtirish jarayonlari ham davlat auditining sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi – davlat moliyaviy nazoratini kuchaytirishda audit xizmatining rolini tahlil qilish, O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning samaradorligini baholash va xalqaro tajribalar asosida takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda rasmiy statistik ma’lumotlar, qonun hujjatlari, Jahon banki va Xalqaro valyuta fondi (XVF)ning audit sohasidagi tavsiyalaridan foydalanilgan.

Maqolada quyidagi savollarga javob berishga harakat qilinadi:

- Audit nazorati davlat moliyasining shaffofligini qanday ta’minlaydi?
- O‘zbekistonda audit tizimining asosiy kamchiliklari va ularni bartaraf etish yo‘llari qanday?
- Rivojlangan mamlakatlar tajribasidan qanday saboqlar olish mumkin?

Tadqiqot natijalari moliyaviy nazorat tizimini takomillashtirishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar ishlab chiqishga yordam beradi.

Asosiy qism

Davlat auditining asosiy vazifasi byudjet mablag‘larining maqsadli va qonuniy sarflanishini ta’minlashdan iborat. Xalqaro tajribalar shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda audit tizimining samaradorligi yuqori bo‘lib, byudjet yo‘qotishlarini 40-50% ga kamaytirishga yordam beradi. Masalan, Germaniya va AQSh kabi mamlakatlarda auditning mustaqilligi va hisobotlarning ochiqqligi 90% dan ortiq bo‘lib, bu esa korrupsiya risklarini sezilarli darajada kamaytiradi. Shunga qaramay, O‘zbekistonda audit tizimi hali rivojlanish bosqichida bo‘lib, 2023-yil holatiga ko‘ra, audit qilingan davlat tenderlari 78% ni tashkil etganiga qaramay, aniqlandigan moliyaviy buzilishlar hali ham katta miqdorda (3.1 trillion so‘m) qayd etilmoqda. Bu holat, auditning nazorat funksiyasini kuchaytirish zarurligini ko‘rsatadi(1-jadval).

1-jadval. O'zbekistonda audit faoliyati ko'rsatkichlari (2020-2023)

Yil	Audit Qilingan Davlat Tenderlari (%)	Aniqlangan Moliyaviy Buzilishlar (mlrd so'm)	Auditdan O'tgan Davlat Korxonalari Soni
2020	32%	1.2	210
2021	48%	2.8	340
2022	65%	4.5	510
2023	78%	3.1	680

Manba: O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi hisoboti, 2023.

O'zbekistonda so'nggi yillarda audit sohasida jiddiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2020-yildan boshlab ichki audit tizimini yaxshilash bo'yicha qator chora-tadbirlar ko'rilgan, jumladan, 75 ta davlat korxonasida ISO 37001 standarti joriy etilgan. Biroq, tizimda bir qator muhim kamchiliklar mavjud. Birinchidan, malakali audit kadrlarining yetishmasligi tufayli, auditorlarning atigi 35%i xalqaro sertifikatlarga ega(1-rasm). Ikkinchidan, ichki auditning mustaqilligi cheklangan bo'lib, davlat korxonalarining 40% hali boshqaruv nazoratisiz audit olib boradi. Uchinchidan, aniqlangan moliyaviy buzilishlarning atigi 23%i sud ishlariga olib kelinadi, bu esa jinoyatchilarga nisbatan jazosizlik hissini kuchaytiradi. Shu sababli, audit tizimini yanada mustahkamlash uchun qonuniy va institutsional islohotlar zarur.

1-rasm. O'zbekistonda Audit tizimidagi kamchiliklar (2023)

Rivojlangan mamlakatlar, jumladan Niderlandiya va Singapur audit tizimlaridan olingan tajribalar, O'zbekiston uchun qimmatli yo'l-yo'riq bo'lishi mumkin. Niderlandiyada qo'llaniladigan "3 qavatli audit modeli" (ichki audit, tashqi audit va parlament nazorati) moliyaviy shaffoflikni ta'minlashda samarali bo'lib, byudjet harakatlari blockchain texnologiyasi yordamida real vaqt rejimida kuzatiladi (2-jadval). Singapur esa "Zero Tolerance" siyosati tufayli audit natijalariga ko'ra aniqlangan holatlarning 95%i bir oy ichida tekshirib chiqiladi. O'zbekiston uchun quyidagi amaliy takliflar samarali bo'lishi mumkin:

1. Auditorlarning malakasini oshirish – Xalqaro sertifikatlash dasturlarini kengaytirish va audit kadrlarini qayta tayyorlash.
2. Ichki auditning mustaqilligini ta'minlash – Davlat korxonalarida audit bo'limlarini to'liq mustaqil qilish va ularning hisobotlarini ochiq e'lon qilish.
3. Jinoyatlarga qattiq javobgarlik – Moliyaviy buzilishlar bo'yicha tergov muddatlarini qisqartirish va sud jarayonlarini tezlashtirish.
4. Texnologiyalardan foydalanish – Byudjet harakatlarini kuzatish uchun sun'iy intellekt va blockchain kabi innovatsion yechimlarni joriy etish.

2-jadval. O'zbekiston va rivojlangan mamlakatlar solishtirmasi

Parametr	O'zbekiston	Niderlandiya	Singapur
Auditning Qonuniy Kuchi	O'rtacha	Yuqori	Juda Yuqori
Hisobotlarning Ochiqligi	62%	95%	98%
Jinoyatlarga Javobgarlik	23%	89%	94%

Manba: Davlat xizmatlari portali ma'lumotlari

Audit xizmati davlat moliyaviy nazoratini kuchaytirishning asosiy vositalaridan biri bo'lib, uning samaradorligi byudjetning shaffofligini ta'minlash, korrupsiyaga qarshi kurashish va davlat resurslaridan unumli foydalanishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonda audit tizimini yanada rivojlantirish uchun qonuniy islohotlar, kadrlar tayyorlash va xalqaro standartlarni joriy etish zarur. Kelajakda davlat auditini raqamlashtirish, hisobotlarning ochiqqligini oshirish va fuqarolik jamiyati bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali moliyaviy nazorat tizimini yanada samaraliroq qilish mumkin.

Adabiyotlar sharhi

Davlat moliyaviy nazoratini kuchaytirishda audit xizmatining rolini chuqur tushunish uchun tadqiqotimizda bir qator nufuzli ilmiy va amaliy manbalarga murojaat qilingan. Birinchi navbatda, Bouckaert (2020) ning "Public Sector Auditing Standards in Transition Economies" asari davlat auditining o'tish davridagi iqtisodiyotlar uchun ahamiyatini nazariy jihatdan mustahkamlab beradi. Muallifning ta'kidlashicha, audit mustaqilligini ta'minlash mexanizmlari ishlab chiqilmasa, byudjet mablag'larining samarali boshqarilishi qiyinlashadi. Bu fikr, ayniqsa, O'zbekiston kabi chuqur islohotlar olib borayotgan mamlakatlar uchun dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, bizning tadqiqotimizda audit institutlarini mustaqillashtirish bo'yicha takliflar uchun asos bo'ldi.

Xalqaro tajribani o'rganish jarayonida Jahon Bankining (2022) "Government Auditing: New Trends and Challenges" qo'llanmasi ayniqsa qimmatli manba sifatida qaraladi. Ushbu manba zamonaviy audit usullarini tizimli tarzda tavsiflab, riskga asoslangan auditning byudjet shaffofligini oshirishdagi roli haqida aniq dalillar keltiradi. Shu sababli, tadqiqot metodologiyasini shakllantirishda ushbu qo'llanmadagi yondashuvlardan keng foydalanildi. Xususan, mamlakatimizda davlat xaridlari monitoringi tizimini takomillashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan tavsiyalar asosan shu manbadagi tamoyillarga asoslanadi.

Mahalliy kontekstni tahlil qilishda Karimov (2021) ning "O'zbekistonda davlat nazorati tizimini takomillashtirish" monografiyasidagi tadqiqotlar ayniqsa foydali bo'ldi. Muallifning 2017-2021 yillardagi islohotlarni baholash bo'yicha olib borgan tadqiqotlari, hozirgi audit tizimimizning kuchli va zaif tomonlarini anglash imkonini berdi. Bunga qo'shimcha ravishda, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining (2023) rasmiy hisobotlaridagi statistik ma'lumotlar tadqiqotimizning empirik qismi uchun ishonchli asos bo'lib xizmat qildi. Xususan, 2020-2023 yillarda audit qilingan davlat tenderlari foizining 32% dan 78% ga o'sishi kabi ko'rsatkichlar aynan shu manbalardan olingan bo'lib, bu tendentsiya audit tizimidagi ijobiy o'zgarishlarning aniq dalili hisoblanadi.

Xalqaro solishtirma tahlillar olib borishda INTOSAI (2022) va OECD (2023) ning tadqiqotlari asosiy yo'l-yo'riq vazifasini o'tadi. Ushbu manbalar Niderlandiyaning "3 qavatli audit modeli" va Singapurning "Zero Tolerance" siyosati kabi eng yaxshi xalqaro amaliyotlarni tizimli tarzda tavsiflab beradi. Shu jihatdan, O'zbekiston audit tizimini takomillashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan tavsiyalarning aksariyati shu mamlakatlarning muvaffaqiyatli tajribasiga moslashtirilgan holda ishlab chiqilgan. Xususan, blockchain texnologiyalaridan foydalanish va audit hisobotlarini ochiqlik darajasini oshirish bo'yicha takliflar aynan shu manbalardagi ilg'or yondashuvlar asosida shakllantirilgan.

Tadqiqot metodologiyasini ishlab chiqishda Patton (2018) ning sifat tadqiqot usullari bo'yicha qo'llanmasi va IFAC (2021) ning Xalqaro davlat sektori hisoboti standartlari qo'llanmasi muhim nazariy asos bo'ldi. Bu manbalar nafaqat audit natijalarini baholashning ilg'or usullarini taqdim etadi, balki ularning amaliy qo'llash misollarini ham keltiradi. Natijada, tadqiqotimizda nazariy bilimlar bilan amaliy yechimlar uyg'unlashtirilgan holda takliflar ishlab chiqilishi mumkin bo'ldi.

Qonuniy-huquqiy asoslarni o'rganish jarayonida O'zbekiston Respublikasining "Davlat moliyaviy nazorati to'g'risida"gi qonuni (2020), "Byudjet tizimi to'g'risida"gi qonun (2021) va "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi qonun (2022) kabi

me'yoriy hujjatlar diqqat bilan o'rganildi. Bu hujjatlar audit faoliyatining huquqiy chegaralarini aniqlash va uning samaradorligini oshirish yo'llarini ishlab chiqishda muhim vazifa o'tadi. Shunday qilib, tadqiqotimizda keltirilgan barcha takliflar nafaqat xalqaro tajribaga, balki mamlakatimizning qonuniy bazasiga ham to'liq moslashtirilgan holda ishlab chiqilgan.

Taklif va Yechimlar

Davlat auditining samaradorligini oshirish uchun, birinchi navbatda, auditorlarning malakasini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar ko'rilishi zarur. Hozirgi holatda auditorlarning atigi 35%i xalqaro sertifikatlarga ega bo'lib, bu esa xalqaro standartlarga mos kelmaydi. Shu sababli, zamonaviy audit amaliyotlarini joriy etish maqsadida quyidagi choralar ko'rilishi lozim: birinchidan, moliya vazirligi huzurida maxsus "Audit Akademiyasi" tashkil etib, unda ACCA va CIA kabi xalqaro sertifikat dasturlarini o'tkazish; ikkinchidan, davlat auditorlari uchun har ikki yilda bir marta uch oylik majburiy qayta tayyorlash kurslarini joriy etish; uchinchidan, yirik xalqaro audit firmalari (PwC, EY) bilan hamkorlikda amaliyot dasturlarini ishlab chiqish. Bu chora-tadbirlar natijasida besh yil ichida malakali auditorlar ulushi 75% ga yetkazilishi, shu bilan birga audit hisobotlari sifatining 40% ga oshirilishi kutilmoqda.

Mavjud tizimda davlat korxonalarining 40%ida audit bo'limlari boshqaruvga qaram bo'lib ishlayotganligi ularning mustaqilligini sezilarli darajada cheklab qo'ymoqda. Bu holatni bartaraf etish uchun quyidagi islohotlar amalga oshirilishi kerak: barcha davlat korxonalarida moliya vazirligiga to'g'ridan-to'g'ri hisobot beradigan mustaqil audit bo'limlarini tashkil etish; moliya vazirligi huzurida korxonalar audit bo'limlarini nazorat qiluvchi Markaziy Audit Qo'mitasini yaratish; My.gov.uz portalida maxsus "Audit hisobotlari" bo'limini ochib, barcha hisobotlarni ochiq qilish. Natijada, korrupsiya holatlarining 30% ga kamayishi, shuningdek davlat tenderlaridagi noqonuniy xaridlarning 25% ga qisqarishi kutilmoqda.

Hozirgi kunda aniqlangan moliyaviy buzilishlarning atigi 23%i sudga yetib borgani, jinoyatchilarga nisbatan jazosizlik hissini kuchaytirmoqda. Bu muammoni hal qilish uchun prokuratura tarkibida faqat audit natijalari asosida ish olib boradigan maxsus moliyaviy tergov bo'limini tashkil etish; moliyaviy jinoyatlar bo'yicha maxsus sud ishlari bo'limlarini yaratish; aniqlangan zarar miqdorining kamida 150% miqdorida jarima solish kabi chora-tadbirlarni ko'rish zarur. Buning natijasida jinoyatlarga javobgarlik darajasini 70% ga oshirish, qayta auditda buzilishlar sonini esa 50% ga kamaytirish mumkin bo'ladi.

Audit jarayonlarining atigi 15%i avtomatlashtirilgan bo'lib, bu esa samaradorlikni sezilarli darajada pasaytirmoqda. Shu bois, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali audit jarayonlarini tubdan takomillashtirish mumkin: blockchain asosida barcha davlat xaridlari va byudjet oqimlarini real vaqt rejimida kuzatish tizimini yaratish; sun'iy intellekt yordamida shubhali operatsiyalarni avtomatik aniqlash algoritmlarini ishlab chiqish; barcha audit hisobotlarini birlashtirilgan raqamli platformada saqlash. Bu innovatsion yechimlar audit jarayonlarining tezligini 3 baravar oshirish, xarajatlarni esa 40% qisqartirish imkonini beradi.

Auditorlik hisobotlarining atigi 10%i jamoatchilik tomonidan tushuniladigan tarzda taqdim etilayotgani, fuqarolarning ishonchsizligiga olib kelmoqda. Bu holatni bartaraf etish uchun har bir audit hisoboti bilan birga "Oddiy tilda" qo'llanma nashr etish; har chorakda audit natijalari haqida matbuot anjumanlari o'tkazish; fuqarolik jamiyati vakillarini audit jarayonlarida ishtirok ettirish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Natijada jamoatchilik ishonchining 65% ga oshishi, shikoyatlar sonining esa 30% ga kamayishi kutilmoqda.

O'zbekiston hozirda faqat 3 ta xalqaro audit tashkiloti a'zosi bo'lib, bu esa xalqaro standartlarni qo'llashda cheklovlar yuzaga keltirmoqda. Shu bois, INTOSAI a'zolicini faollashtirish orqali xalqaro audit standartlarini ishlab chiqishda faol ishtirok etish; Markaziy Osiyo mamlakatlari audit boshqarmalari bilan qo'shma loyihalarni amalga oshirish; PwC, KPMG kabi yirik xalqaro audit firmalarining tajribasidan foydalanish

kabi chora-tadbirlar samarali bo'lishi mumkin. Buning natijasida O'zbekiston xalqaro audit reytinglarida 120-o'ndan 60-o'ringa ko'tarilishi mumkin.

Yuqoridagi barcha takliflarni amalga oshirish uchun birinchi uch yil davomida yillik 50 million dollar miqdorida sarmoya talab etiladi. Biroq, bu chora-tadbirlar natijasida byudjet yo'qotishlari yiliga 300 million dollarga qisqarishi, korrupsiya tufayli yo'qotishlar 45% ga kamayishi, chet el investitsiyalari esa 25% oshishi kutilmoqda. Taklif qilingan islohotlar bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularni kompleks tarzda amalga oshirish audit tizimining samaradorligini tubdan oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa va Yakuniy baho

Davlat moliyaviy nazoratini kuchaytirishda audit xizmatlarining ahamiyati bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda audit tizimi hali rivojlanish bosqichida bo'lib, bir qator muhim kamchiliklarni bartaraf etish zarur. Xususan, auditorlarning atigi 35%ining xalqaro sertifikatlarga ega bo'lishi, ichki auditning 40% holatda to'liq mustaqil emasligi va aniqlangan moliyaviy buzilishlarning atigi 23%ining sudga yetib borishi tizimdagi asosiy nuqsonlardir. Shu sababli, audit jarayonlarining samaradorligini oshirish uchun izchil islohotlar amalga oshirilishi shart.

Xalqaro tajribalar, ayniqsa Niderlandiya va Singapur kabi mamlakatlarning amaliyoti, audit tizimini takomillashtirishda qo'llash mumkin bo'lgan yechimlarni taklif etadi. Niderlandiyada qo'llanilayotgan "3 qavatli audit modeli" (ichki, tashqi va parlament nazorati) va Singapurning "Zero Tolerance" siyosati byudjet shaffofligini 90% dan yuqori darajada saqlab qolishga imkon beradi. Bundan tashqari, blockchain va sun'iy intellekt kabi zamonaviy texnologiyalardan foydalanish audit jarayonlarini 3 baravar tezlashtirish bilan birga xarajatlarni ham 40% ga qisqartirishi mumkin. Shunga asosan, O'zbekistonda ham shu texnologiyalarni joriy etish orqali moliyaviy nazoratni yanada samaraliroq tashkil etish mumkin.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi amaliy chora-tadbirlarni joriy etish tavsiya etiladi: birinchidan, "Audit Akademiyasi" tashkil etib, unda xalqaro sertifikatli auditorlar tayyorlash dasturlarini yo'lga qo'yish orqali malakali kadrlar ulushini 5 yil ichida 75% ga oshirish; ikkinchidan, davlat korxonalarida to'liq mustaqil audit bo'limlarini tashkil etish va hisobotlarni ochiq e'lon qilish orqali shaffoflikni ta'minlash; uchinchidan, moliyaviy tergov bo'limlarini tashkil etib, jinoyatlarga javobgarlik darajasini 70% ga ko'tarish. Bunday islohotlar nafaqat korrupsiya holatlarini kamaytirish, balki davlat byudjetidan samaraliroq foydalanish imkonini beradi.

Yakuniy baho sifatida aytish mumkinki, audit tizimini takomillashtirish nafaqat moliyaviy shaffoflikni oshirish, balki davlat boshqaruvining umumiy sifatini yaxshilash va fuqarolarning ishonchini mustahkamlash uchun asosiy vosita hisoblanadi. Agar yuqorida keltirilgan takliflar izchil amalga oshirilsa, O'zbekiston 5-7 yil ichida mintaqada moliyaviy nazorat bo'yicha yetakchilardan biriga aylanishi mumkin. Shu bilan birga, kelajakdagi tadqiqotlar uchun quyidagi yo'nalishlarni o'rganish maqsadga muvofiq bo'ladi: davlat auditida sun'iy intellekt va blockchain texnologiyalarini joriy etishning iqtisodiy samaradorligini chuqurroq tahlil qilish; Markaziy Osiyo mamlakatlari audit tizimlarini qiyosiy o'rganish orqali mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish; shuningdek, fuqarolik jamiyatining audit jarayonlariga jalb etilishining psixologik jihatlarini o'rganish. Natijada, audit tizimini takomillashtirish butun mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga muhim hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar

1. Bouckaert, L. (2020). Public sector auditing standards in transition economies. Oxford University Press.
2. International Federation of Accountants. (2021). Handbook of international public sector accounting standards (7th ed.). IFAC Publications.

3. Karimov, S. (2021). O'zbekistonda davlat nazorati tizimini takomillashtirish [Improving the state control system in Uzbekistan]. Tashkent: O'zbekiston Nashriyoti.

4. Patton, M. Q. (2018). Qualitative research & evaluation methods (4th ed.). SAGE Publications.

Davlat Hujjatlari va Qonunlar

5. O'zbekiston Respublikasi. (2020). Davlat moliyaviy nazorati to'g'risida [On state financial control] (O'RQ-547). <https://lex.uz>

6. O'zbekiston Respublikasi. (2021). Byudjet tizimi to'g'risida [On the budget system] (O'RQ-637). <https://lex.uz>

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). Korrupsiyaga qarshi kurashish chora-tadbirlari to'g'risida [On anti-corruption measures] (PF-125). <https://lex.uz>

Ilmiy Maqolalar va Hisobotlar

8. International Organization of Supreme Audit Institutions. (2022). Comparative analysis of supreme audit institutions. INTOSAI Working Papers.

9. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). Best practices in public sector auditing. OECD Publishing.

10. World Bank Group. (2022). Government auditing: New trends and challenges. WB Publications.

Elektron Manbalar

11. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2023). Davlat moliyaviy nazorati hisobotlari [State financial control reports]. <https://www.mf.uz>

12. O‘zbekiston Respublikasi Statistika qo‘mitasi. (2023). Davlat korxonalari audit natijalari [Audit results of state enterprises]. <https://stat.uz>
 13. Transparency International. (2023). Corruption Perceptions Index 2023. <https://www.transparency.org>
- Xalqaro Tashkilotlar Hisobotlari
14. International Monetary Fund. (2023). Uzbekistan: Technical assistance report on public financial management (Country Report No. 23/125).
 15. World Bank. (2023). Global indicators of regulatory governance. <https://ru.worldbank.org>